

**Рішення спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії**

Разова спеціалізована вчена рада Волинського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України, місто Луцьк, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії Олійник Катерині Вікторівні з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія на підставі публічного захисту дисертації «Метажанрові інтенції містерії і творчість Лесі Українки» 30 листопада 2023 року.

Олійник Катерина Вікторівна народилася 31 липня 1994 року в місті Луцьк Волинської області. Українка. Освіта вища: у 2016 році з відзнакою закінчила Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки та здобула ступінь вищої освіти «бакалавр» за напрямом підготовки Філологія з кваліфікацією «бакалавр філології, викладач української мови і літератури та зарубіжної літератури». У 2018 році з відзнакою закінчила Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки та здобула ступінь вищої освіти «магістр» за спеціальністю Філологія та освітньою програмою «Українська мова та література. Світова література» з професійною кваліфікацією «магістр філології, науковий співробітник, фахівець з української мови, української та світової літератури». У 2023 році закінчила аспірантуру за науковою спеціальністю 035 Філологія ОНП Мова, література і фольклор пограниччя у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. Заміжня.

Дисертацію виконано у Волинському національному університеті імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України, місто Луцьк.

Науковий керівник: **Моклиця Марія Василівна**, доктор філологічних наук, професор кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Основні результати дисертації, висновки та пропозиції представлені у 14 публікаціях, серед них: 5 – у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого МОН України Переліку наукових фахових видань; 1 – у

міжнародному фаховому виданні, що індексується в міжнародних наукометричних базах даних; 7 – у матеріалах всеукраїнських та міжнародних конференцій, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

1. Олійник К. Сатира та містерійність як засоби творення «Гарбузової містерії» О. Девлад-Запорожця. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород: ВД «Гельветика», 2020. Вип. 12. Том 3. С. 127–132. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-3.23>. Фахове видання України.
2. Олійник К. Містерія як метажанр у драматургії ХХ століття. *Вісник Житомирського державного університету імені І. Франка. Філологічні науки* / гол. ред. Ю. Гілесгайм, відп. ред. О. Юрчук, Г. Гримашевич. Житомир: Вид-во Житомирського національного університету ім. І. Франка, 2021. Вип. 2 (95). С. 18–26. DOI: [https://doi.org/10.35433/philology.2\(95\).2021.17-26](https://doi.org/10.35433/philology.2(95).2021.17-26). Фахове видання України.
3. Олійник К. «Лісова пісня» Лесі Українки: містерійна жанрова матриця. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»* / ред. кол. М. Федурко (головний редактор) та ін. Дрогобич: ВД «Гельветика», 2021. Вип. 46. С. 90–96. DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.46.11>. Фахове видання України.
4. Zhanna Bortnik, Tetiana Leherko, Hanna Moklytsia, Kateryna Oliinyk, Oksana Goloviy, Viktoriia Sokolova. The psychological basis of mystical symbols and the problem of their theatrical embodiment: “The Blue Rose” by Lesya Ukrainka. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Researt*. 2022. 12 / 02 / XXIX (Vol. 12, Issue 2, Special Issue XXIX, 2022). P. 199–202. URL: <https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120229/PDF/120229.pdf>. Видання, що включені у міжнародну базу даних Web of Science.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам Кабінету Міністрів України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради:

Сухарева Світлана Володимирівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри полоністики і перекладу Волинського національного університету імені Лесі Українки, рецензент.

Зауваження:

1. З метою глибшого осмислення фактичного матеріалу необхідно було б включити до опрацьованого текстового масиву поетичну збірку «Філософські містері» Івана Огієнка, яка гармонійно доповнює світоглядну картину вітчизняної містерії У релігійному/біблійному контексті і тісно переплітається із бароковою традицією. Використані цим автором архетипні моделі виразно перегукуються із творами Лесі Українки, на що варто звернути належну увагу.

2. Під час аналізу тексту дисертації виникає принагідне запитання, чи в процесі дослідження проведено дефінітивне зіставлення понять «містерія» та «карнавал» і чи відстежено елементи карнавалу в проаналізованих у дисертації художніх творах.

Семенюк Лариса Степанівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Волинського національного університету імені Лесі Українки, рецензент.

Зауваження:

1. Визначаючи об'єкт дослідження, дисертантка вказує твори української літератури містерійного жанру або з метажанровими ознаками містерії (с. 15). Водночас ліричні та драматичні твори Лесі Українки, що складають об'єкт дослідження в третьому розділі, у вступі не конкретизовані. Вважаємо, що варто зробити таке уточнення.

2. У розділі 1 у процесі характеристики давньоєгипетських та давньогрецьких містерій про бога Осіріса, Деметру і Персефону, Діоніса дисертантка покликається на статті сучасних літературознавців О. Клековкіна,

Л. Теліженко та на «Словник античної міфології» (1989) (с. 24–28). Хотілося б розуміти, з яких джерел почерпнуті описи цих дійств; відповідно – до списку використаної літератури мали б бути долучені збірники античних міфів, де такі тексти опубліковані.

3. Попри те, що в дисертації багато уваги приділено еволюції жанру містерії в європейській культурі Середньовіччя і наступних епох (підрозділ 1.2), авторка оминає увагою бароковий період розвитку містерії в Західній Європі, переходячи одразу від Середніх віків до Романтизму (с. 37–38). Також вона помилково констатує, що містерія «припинила своє існування як самостійний жанр ще в середині XVI ст.» (с. 40, 63, 210). Можливо, тут йдеться про західноєвропейську містерію, адже на теренах України вона лише в XVII ст. починає своє активне функціонування. Хотілося б дізнатися, що авторка має на увазі і чи доречно таке розмежування, коли йдеться про українську культуру як складову європейського культурного простору.

4. З-поміж безперечних новаторських результатів дисертації варто назвати авторські жанрові дефініції, запропоновані у висновках, рідше – у відповідних розділах роботи. Щоправда, не завжди такий вибір зрозумілий. Так, навівши низку визначень містерії на с. 41–53 основного тексту, дисертантка не аргументує власного розуміння, а саму дефініцію поняття наводить у кінці розділу та повторює в загальних висновках. Вважаємо, що такі визначення були б більш вагомими і переконливими, якби авторка послідовно й аргументовано підводила до розуміння цих дефініцій, а не просто констатувала їх. Окрім того, не всі визначення можуть претендувати на самостійність та оригінальність. Так, на с. 57, цитуючи визначення метажанру, дисертантка не пропонує власного, а розділяє погляд М. Моклиці.

Кочерга Світлана Олексіївна, доктор філологічних наук, професор кафедри української мови і літератури Національного університету «Острозька академія», офіційний опонент.

Зауваження:

1. Застосована здобувачкою оптика є цілком оригінальною, але в аналізі окремих текстів подекуди відчувається надмірна залежність від доведеного

раніше, наприклад, в інтерпретації «Великого льоху» Т. Шевченка (домінування апеляцій до концепції Б. Лепкого, сформованої понад сто років назад), «Maidan inferno, або Потойбіч пекла» Н. Неждани (суголосність з трактуванням тексту Є. Васильєвим) тощо. Бракує критичного осмислення суперечливих позицій науковців щодо своєрідності містерійної поетики обраних текстів. Робота б виграла, якби авторка впевненіше відстоювала власну думку, як, скажімо, у дискусії з П. Білоусом щодо жанру «Великого льоху».

2. Непродуктивним вважаємо дистанціювання від авторів, які зробили вагомий внесок у тематиці, близькій дослідженню Олійник К. В., приміром: авторка монографії «Міф проти історії: Семіосфера лірики Лесі Українки» (2013) Г. Левченко приділила значну увагу осмисленню містичного, сакрального, профанного та медіального вимірів у ліриці Лесі Українки; у списку використаної літератури відсутня дисертація О. Когут «Трансформація містерійних сюжетів в українській драматургії кінця XIX–XX століть» (2005), хоча, безперечно, бібліографія такого масштабного дослідження не може бути вичерпною остаточно.

3. Варто було б виразно вказати критерії щодо вибору текстів для аналізу, які в сукупності призначені довести тяглість інтенцій містерії як метажанру. Чим керувалася дисертантка: естетичними вимірами? домінантним художнім конфліктом? ієрархічним становищем тексту у відповідній жанровій системі стильової епохи або ж у координатах доробку одного автора? У рецепції наукового тексту відсутність визначених критеріїв дезорієнтує, тому вербалізована класифікація підстав усунула б зайві питання.

4. У роботі нерівноцінно представлена система жанрових ознак містерії. Для здобувачки основними аспектами дослідження є сюжет, архетип, ідея, що абсолютно правомірно. Однак більш пильної уваги бракує таким складникам, як хронотоп, конфлікт, пафос, які зазнали суттєвої трансформації у вказаному жанровому сегменті, особливо у XX та на поч. XXI ст. Не цілком проясненою є думка дисертантки щодо їх функціонування у текстах, які істотно віддаляються від канонічних ознак антично-християнської містерії.

5. У Висновках рельєфно доведено тривала траєкторія запитуваності містерії та її оновлення у контексті ідейно-художніх напрямів, зміна яких супроводжує розвиток літератури та мистецтва. Однак доцільно було би визначити, які з цих епох і чому стали особливо продуктивними для актуалізації метадраматичних інтенцій, які з них зумовили сплески рішучих трансформацій.

6. Не завжди дисертантка приділяє достатню увагу стильовим особливостям тексту в межах літературно-художнього напрямку. Наприклад, у підрозділі 2.6. «Іконостас України» В. Вовк маркується як «постмодерний колаж» (с. 133), і це визначення не маємо намір заперечувати. Однак доречно було б запропонувати уточнення щодо стильової своєрідності твору, у якому, приміром, легко впізнати риси необароко, духовно-естетичні координати якого є винятково сприятливими для втілення містерійних візій у художньому світі сучасних письменників.

Жванія Людмила Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземної та української філології Луцького національного технічного університету, офіційний опонент.

Зауваження:

1. Відстежені у дисертації моделі античної і християнської містерій на наступних етапах розвитку літератури формують різні дискурси, чи на рівні метажанру межа між ними стирається?

2. Чи існує «чистий» жанр містерії у ХХ столітті? Чи лише метажанрові елементи?

3. Наскільки доречно розглядати в теорії містерії лірику, як у підрозділі про ліричну творчість Лесі Українки, враховуючи, що жанр містерії належить до драматургії, а лірика – надто малий текст, аби умістити метажанровий додаток?

4. Попри репрезентативність відібраних для аналізу творів, їх ряд міг би бути довшим, адже для доведення метажанрових інтенцій містерії (наскільки вони потужні) варто окреслити хоч приблизний масштаб явища.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради

«Проти» – 0 членів ради

«Утримались» – 0 членів ради

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада Волинського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України, місто Луцьк, присуджує Олійник Катерині Вікторівні ступінь доктора філософії із галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Голова спеціалізованої вченої ради

проф. Надія Колошук